

KAMU SİYASALARI AÇISINDAN CEP TELEFONU TEKNOLOJİSİ VE MOBİL DEVLET

Mete YILDIZ*

Öz

Bu çalışmada, 2005 yılı sonu itibarıyla Türkiye'deki hanehalklarının %72.6'sının sahip olduğu cep telefonu teknolojisi kamu siyasaları (public policy) ve mobil devlet ile ilgisi açısından incelenmekte ve bu teknolojiyle bağlantılı olarak ortaya çıkan kamu siyasası sorunları olası çözüm yollarıyla beraber sunulmaktadır. Bu sorunlardan başlıcaları cep telefonu kullanımının ve baz istasyonlarının neden olduğu düşünülen sağlık sorunları, trafikte cep telefonu kullanımı ve bunun yol açtığı sorunlar, kaçak ve çalıntı cep telefonları gibi cep telefonu ile ilgili asayiş sorunları ve son olarak da cep telefonu kullanımının ortak kullanım alanı/kişisel alan ayırımı belirsizleştirilmesi olarak sıralanabilir. Makalenin sonuç bölümünde de geleceğe yönelik bir takım değerlendirmeler yapılarak Türkiye'de cep telefonlarının özellikle İnternet'e ve dolayısıyla e-devlet hizmet ve olanaklarına erişimde ve bilişim uçurumunun kapatılmasında nasıl bir rol oynayabileceği değerlendirilmektedir.

Anahtar Sözcükler: Kamu siyasaları, mobil devlet, cep telefonu, elektronik (E)devlet, bilişim uçurumu.

Abstract

The Evaluation of Cellular Phone Technology and Mobile Government from the Viewpoint of Public Policies

This study evaluates cellular (mobile) phone technology as it relates to public policy and mobile government, and it presents a list of public policy problems that are related to the widespread use of cell phones in Turkey (and elsewhere). The main issues listed in the article are serious health problems that are thought to be caused by cell phone use and the proximity of cell phone masts to housing units, the risky behavior of talking with cell phones while driving and the problems caused by this reckless behavior, problems related to stolen and unregistered phones, and finally, the blurring of public

*Öğr.Gör.Dr., Hacettepe Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, 06800, Beytepe-ANKARA, myildiz@hacettepe.edu.tr.

and private spheres because of cell phone use in public places. Alternative solutions to these problems are also presented. In the final section, the possibility of utilizing cell phones in using e-government services and for bridging the digital divide in Turkey are evaluated.

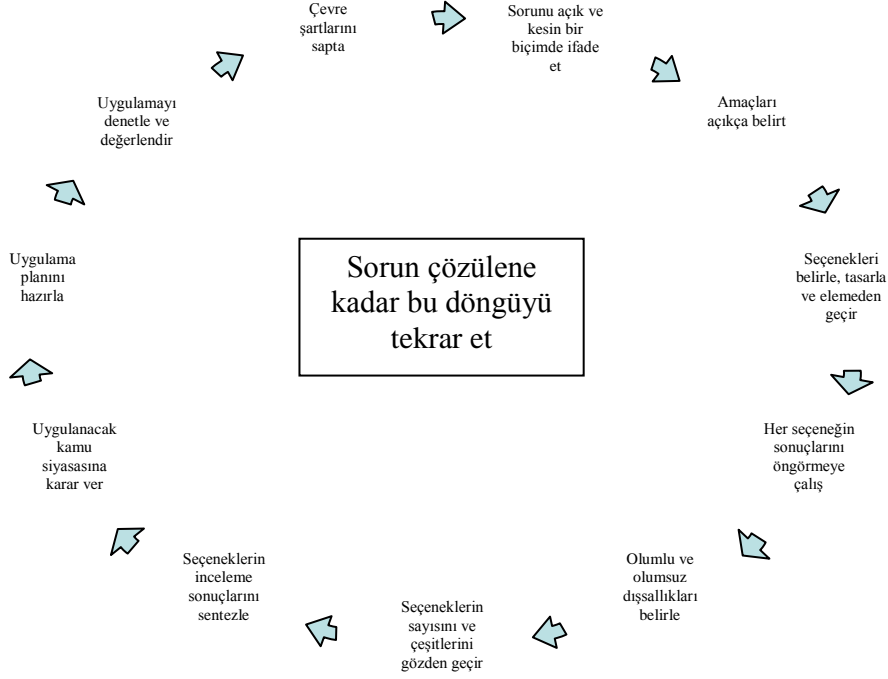
Keywords: Public policy, mobile government, cellular (Mobile) phones, E-government, digital divide.

GİRİŞ

Kamu bilgi ve hizmetlerinin sunumunda ve yönetime katılım imkanlarının artırılmasında İnternet ve benzeri bilgi ve iletişim teknolojilerinin giderek artan oranda kullanımı, kamu yönetimi yazınında “elektronik devlet” veya kısaca “e-devlet” olarak adlandırılmakta olup, yoğun olarak araştırılan bir konudur (Kaya Bensghir ve Altınok, 2005; Öktem, 2004; Yıldız, 2003). Sözkonusu teknolojilerin içerisinde, aşağıda ayrıntılı olarak açıklanan mobil teknolojilerin kamusal amaçlarla kullanımı, “mobil devlet” veya kısaca “m-devlet” denilen bir e-devlet araştırmaları alt kümesini ortaya çıkartmıştır (Çilingir ve Kuşçu, 2004). Devlet Planlama Teşkilatı Bilgi Toplumu Dairesi tarafından E-Dönüşüm Türkiye Projesi için hazırlanan 2005 Eylem Planı'nın üçüncü maddesinde mobil teknolojilerin önemi "*Yeni nesil mobil telekomünikasyon hizmetlerinin sunulabilmesi için yapılması gereken idari, ekonomik ve teknik çalışmalara dayanak teşkil edecek strateji çalışması yapılacaktır*"¹ maddesi ile vurgulanmıştır.

Okumakta olduğunuz çalışma, hem e-devlet ve bilişim uçurumu gibi konular açısından cep telefonu teknolojisini değerlendirmekte, hem de bu teknolojinin kamu yönetimi/kamu siyasası alanlarında ortaya çıkarttığı ve gelecekte çıkaracağı sorunları ve bu sorunların olası çözümlerini tartışarak bu tür bir stratejik hazırlığın ufak da olsa bir parçasını oluşturma kaygısını gütmektedir. Sözkonusu kamu siyasası sorunlarından başlıcaları cep telefonu sık kullanımının ve baz istasyonlarının yerleşim yerlerine yakınlığının neden olduğu düşünülen sağlık sorunları, trafikte cep telefonu kullanımı ve bunun yol açtığı sorunlar, kaçak ve çalıntı cep telefonları gibi cep telefonu ile ilgili asayiş sorunları ve son olarak da cep telefonu kullanımının ortak kullanım alanı/kişisel alan ayrımını belirsizleştirmesi olarak sıralanabilir. Makalenin sonuç bölümünde de geleceğe yönelik bir takım değerlendirmeler yapılarak cep telefonlarının özellikle İnternet'e ve dolayısıyla e-devlet hizmet ve olanaklarına erişimde ve bilişim uçurumunun kapatılmasında nasıl bir rol oynayabileceği değerlendirilmektedir.

Bu çalışma, kamu siyasaları-mobil teknolojiler ilişkisi ve mobil devlet konularında kamu yönetimi yazınında yapılmış ve sistemli bir şekilde bilgi sunan ilk çalışmalardan biri olduğu, ve bu teknolojiler hakkında kamu yönetimi kuram ve uygulamacıları derinlemesine bilgi sahibi olmadıkları için çalışmanın ana değişkenleri hakkında, tarihsel gelişim anlayışı çerçevesinde, ayrıntılı bilgi verilmesi gerekli görülmüştür. Bu nedenle, cep telefonu teknolojisi ve kamu siyasaları ilişkisinin incelendiği bu çalışmanın giriş bölümünde bu iki temel kavramı kısaca tanımlamakta fayda vardır: Kamu siyasası², kamu yönetimi disiplininin uygulamaya ve sorun çözmeye yönelik bir alt kümesi olup devletin kendi başına veya özel sektör kuruluşları ve sivil toplum örgütlerinin de katılımıyla toplumu (kamuoyunu) ilgilendiren konulardaki sorunların belirlenmesi, bu sorunları çözmeye yönelik siyasaların oluşturulma, gündeme gelme/getirilme, uygulanma ve değerlendirilmesiyle ilgilenen bir bilim dalıdır. Hayatımızı doğrudan veya dolaylı olarak etkileyen ve yönetim sistemini ilgilendiren her türlü sorunun tanımlanması, bu sorunlarla ilgili çözümlerin araştırılması, bu çözümlerden birinin diğer çözümlerin olumlu ve olumsuz sonuçlarıyla ve dışsallıklarıyla karşılaştırılarak seçilmesi, seçilen çözümün uygulanması ve uygulama sonrasında uygulanan çözümlerin etkinlik ve etkililiğinin değerlendirilmesi aşamaları kamu siyasalarının ilgi alanına girer (Bardach, 2000). Eklemeli, ussal ve stratejik planlama modellerinin kullanıldığı kamu siyasası belirleme sürecinde demografik, toplumsal-ekonomik ve siyasal-kültürel etmenler de önemli roller oynar (Ergun, 2004: 303-315). Kamu siyasası oluşturulmasını betimleyen döngüsel süreç, Şekil 1'de gösterilmiştir.

Şekil 1: Kamu Siyasası Oluşturulma Süreci

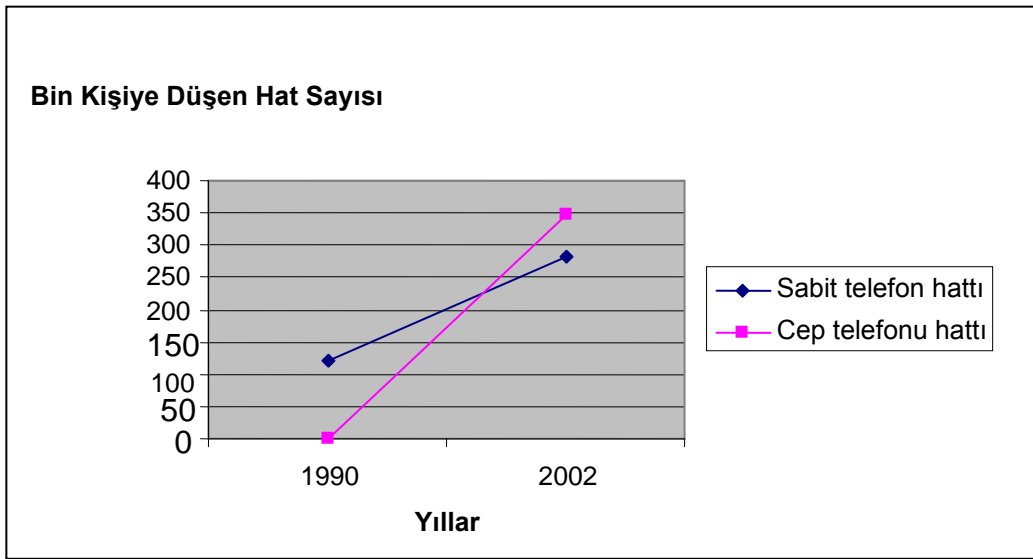
Kaynak: Bonser vd., 2000, sf. 81.

I. CEP TELEFONU TEKNOLOJİSİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Bu noktada cep telefonlarının gelişimini kısaca özetlemek gerekli gözükmektedir: İlk kez 1895'de Markoni tarafından radyo sinyallerinin kablo olmadan aktarılması ile başlayan kablosuz iletişim alanı, sonraki yüz yıl boyunca çok büyük ilerlemelere sahne olmuştur. 1906'da ilk kablosuz telefon görüşmesinin gerçekleştirilmesini, 1921'de ABD'nin Detroit kenti polis teşkilatı arabalarındaki telefonlar ile polis merkezinin tek yönlü aranabilmesi izlemiştir. 1941'de Motorola şirketi, polis arabalarının hem polis merkezini arayıp hem de merkez tarafından aranabildiği çift yönlü çalışan araç telefonlarını piyasaya sürmüştür. İlk ticari taşınabilir radyo-telefonun ortaya çıkması içinse 1946'yı beklemek gerekmiştir. 1972'de ABD'deki Bell şirketi ilk kez bugünkü anlamda bir taşınabilir telefonun patentini almış; cep telefonlarının deneme amaçlı ilk kullanımları ise 1977'de Washington D.C. ve Chicago'da yapılmıştır³.

Görüldüğü gibi, cep telefonu teknolojisi 1970'li yıllardan beri bilinmesine rağmen bu aracın kullanımı ancak 1980'lerde Avrupa ve Amerika'da ve 1990'lı yılların başında da dünya çapında yaygınlaşmaya başlamıştır. Türkiye'de 1990 yılında her bin kişiden ancak birinin sahip olduğu cep telefonları müthiş bir hızla yayılmış, aşağıda Şekil 2'de de görüldüğü üzere 2002 yılında her bin kişiden 347'si cep telefonu sahibi olmuştur.

Şekil 2: Türkiye'de Sabit Hatlı Telefon ve Cep Telefonlarının Yayılma Hızı

Kaynak: 2004 Birleşmiş Milletler İnsani Kalkınma Raporu, <http://hdr.undp.org/reports/global/2004/> (3 Ağustos 2005).

Bu noktada mobil (taşınabilir, mobile) ve kablosuz (wireless) teknoloji ayrımını yapmak gerekmektedir. Adından da anlaşılacağı gibi kablosuz bilgi ve iletişim teknolojileri, iletişim ağına kablo yardımı olmadan bağlanılabilir özelliğini anlatır. Taşınabilir teknolojiler ise, kullanıcının rahatça yanında taşıyarak, mekandan bağımsız olarak kullanabileceği teknolojik aygıtları adlandırır. Mobil/taşınabilir telefon veya hücreli (cellular)⁴ telefon olarak da adlandırılan cep telefonları, dizüstü bilgisayarlar ve cep bilgisayarları (PDA, personal digital assistant) gibi, hem kablosuz hem de taşınabilir aygıtlardır (Chang ve Kannan, 2002: 8-9).

Cep telefonu teknolojisinin basitten karmaşığa doğru sıralanması 'kuşaklar' yolu ile yapılmaktadır. 1990'ların ortalarına kadar yaygın bir şekilde kullanılan birinci kuşak (1G, first generation) telefonlar, kapasitesi ses iletimi

ile sınırlı analog teknolojiye sahiptir. Birinci kuşak telefonlar, veri iletimi yapamamaktadırlar.

1990'ların sonlarına doğru yaygınlaşan -GSM'in⁵ de dahil olduğu- ikinci kuşak (2G, second generation) telefonlar, sesin yanısıra sınırlı miktarda ve hızda veri iletimini de sağlayan sayısal (dijital) teknolojileri içerirler. Bu telefonlarla saniyede 10-20 kilobyte bilgi iletimi mümkün olmakta ve içlerinde analog telefonlara göre daha çok işlev bulunmaktadır. Ülkemizde şu anda kullanılan iki buçukuncu kuşak (2.5G) telefonlar, ikinci kuşağın GPRS (Global Packet Radio Service, daha fazla miktarda ve daha yüksek kalitede veri iletimi sağlanmasına olanak veren bir teknoloji) gibi özelliklerin eklendiği halini temsil eder. İki ve ikibuçukuncu kuşak telefonlarla veri iletimi (hava durumu, bankacılık, trafik durumu, haberler, borsa bilgileri), video konferanslara katılma, İnternet'e bağlanarak veri ve grafik alışverişi yapma, her zaman İnternet'e bağlı kalabilme gibi işlevler yerine getirilebilir.

Üçüncü kuşak (3G, third generation) telefonlar, yine sayısal teknoloji kullanılarak erişilen en yüksek miktarda ve kalitede veri iletim olanağını sağlamaktadır. Birkaç megabyte'a (bin kilobyte) ulaşabilen bağlantı hızı, bu telefonların sahiplerine her zaman İnternet'e bağlı kalabilme, sanal ortamda alışveriş yapabilme, yüksek kalitede çevrimiçi ses ve görüntü paylaşımında bulunabilme olanağını yaratmaktadır (Chang ve Kannan, 2002: 10; GSM Association, 2005). Türkiye'de 2005 yılı itibarıyla tüm telefonlar analog değil, sayısal cep telefonu hizmeti almakta olup (International Telecommunications Union, 2005), ülkemizde üçüncü kuşak cep telefonu lisansı ihalesinin 2006-2007 yıllarında yapılacağı tahmin edilmektedir (The Economist Intelligence Unit, 2005: 29).

II. DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE CEP TELEFONLARI

Tüm dünyada kullanılan cep telefonlarının sayısı 2005 yılının birinci çeyreğinde aşağıda Şekil 3'de de görüldüğü gibi 1.75 milyara ulaşmıştır. Bu sayının 1.3 milyarı GSM sistemi ile işleyen, 16 milyonu ise 3G (üçüncü nesil) bağlantı sağlayan cihazlardır (GSM Association Statistics, 2005).

Şekil 3: Dünyada GSM Cep Telefonlarının Dağılımı

Kaynak: GSM Association (2005). *GSM Association Statistics*. http://www.gsmworld.com/news/statistics/pdf/gsm_stats_q1_05.pdf (29 Temmuz 2005).

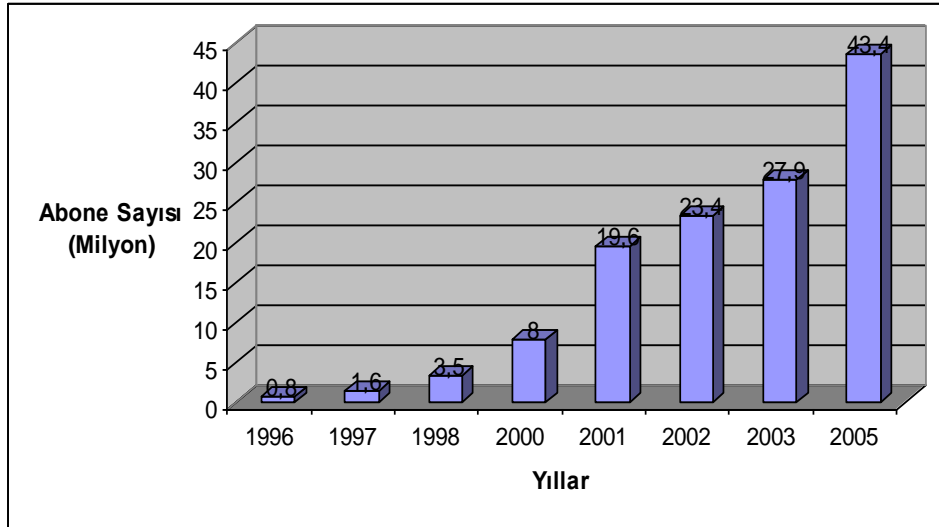
Cep telefonları günümüzde ülkemizde televizyondan sonra en çok kullanılan teknolojik cihaz haline gelmiştir. Aşağıda Çizelge 1'de de görüldüğü gibi, Devlet İstatistik Enstitüsü'nün 2005 yılında gerçekleştirdiği Hanehalkı Bilişim Teknolojisi Kullanımı Araştırması sonuçlarına göre hanehalklarının %97.7'sinde televizyon varken, en çok sahip olunan bilişim teknolojisi aracı olarak ikinci sırada %72.6 ile cep telefonu gelmektedir. Aynı şekilde, İnternet'e bağlanma araçları içinde de cep telefonu %3.21 ile kişisel bilgisayarla İnternet'e bağlanma oranı olan %5.86'nın ardından ikinci sıradadır (DİE, 2005).

Ülkemizde 1994'te 80.000 abone ile başlayan cep telefonu pazarı büyük bir hızla gelişmiş ve 2000'de abone sayısı sekiz milyonu bulmuştur (Özcan ve Koçak, 2003: 243). Cep telefonu abone sayısının yıllara göre artışı aşağıda Şekil 4'de gösterilmiştir. 2005 yılı Aralık ayı itibarıyla Türkiye pazarında faaliyet gösteren üç hizmet sağlayıcının (Telsim, Turkcell ve Avea) cep telefonu bağlantı hizmeti sunduğu toplam cep telefonu hattı⁶ abonesi sayısı 43.4 milyona erişmiştir.⁷

Çizelge 1: Hanelerde Bilişim Teknolojileri Araçları Durumu (%)

Teknoloji ↓ Yıl →	Bilişim teknolojilerine sahip olan hane oranı		İnternete bağlı araçlara sahip olan hane oranı	
	2004	2005	2004	2005
Televizyon (Uydu yayını ve kablo TV dahil)	92.19	97.74	0.13	0.05
Cep/araç telefonu	53.64	72.62	2.08	3.21
Kişisel bilgisayar	9.98	11.62	5.86	5.86
Oyun konsolu	2.85	2.9	0.24	0.02
Taşınabilir bilgisayar	0.85	1.13	0.55	0.74
El bilgisayarı	0.13	0.14	0.06	0.08

Kaynak: DIE Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanımı Araştırması 2004 ve 2005, <http://www.die.gov.tr/TURKISH/SONIST/HHBilisim/hhbilisim.html> (1 Aralık 2005).

Şekil 4: Türkiye’de Cep Telefonu Aboneliğinin Yıllara Göre Gelişimi

Kaynaklar: International Telecommunications Union, 2005; Avea, Turkcell ve Telsim Web Sayfaları; Özcan ve Koçak (2003).

Cep telefonunun hanelerde bulunma oranı, yukarıda Çizelge 1'de de görüldüğü gibi, %72.6'ya ulaşmıştır (DİE, 2005). Bu oran Avrupa Birliği ülkelerindeki %70-100 arası gibi değerlerle karşılaştırıldığında çok az da olsa geride gibi görünmesine karşılık, Suner'in de (2001: 115) belirttiği gibi, cep telefonu sahiplik oranını Türkiye'nin kişi başına düşen gayri safi milli hasılası ile ilişkilendirerek düşündüğümüzde, ülkemizde çok yüksek bir sahiplik yüzdesi ile karşı karşıya bulunduğumuzu söylemek mümkündür.

Çizelge 2: Rakamlarla Türkiye Cep Telefonu Pazarı

Hizmet Sağlayıcı Şirket	Abone Sayısı (Milyon)	Pazar Payı (%)	Pazara Giriş Tarihi	Ortaklık Yapısı
Telsim	9.7	22.4	Mayıs 1994	Vodafone (TMSF**)
Turkcell	26.7	61.5	Şubat 1994	TeliaSonera Holding- Finlandiya- İsveç Şirketi- (%37,09), Çukurova Grubu (TMSF***) (%27.05), Halka Açık (%16,55), Alfa Telecom Turkey (%13.22), M.V. Grup (%6,07) ve diğer ortaklar (%0,02)
Avea*	7	16.1	Haziran 2004	Türk Telekom (%40), Telecom Italia Mobile (TIM) (%40), İş Bankası Grubu (%20)

Kaynaklar: Telsim, Turkcell ve Avea web sayfaları, 15-16 Aralık 2005; *The Economist Intelligence Unit: Turkey Country Profile 2005*.

* 23 Haziran 2004'te Aria (Türkiye İş Bankası- TIM ortaklığı) ve Aycell (Türk Telekom) şirketlerinin birleşmesi ile kurulmuştur.

** 13 Aralık 2005 tarihinde Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu tarafından 4.55 milyar Amerikan dolarına İngiliz Vodafone firmasına satılmıştır.

*** Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu tarafından kontrol ediliyor, TeliaSonera'ya satılması planlanıyor.

Ülkemizde cep telefonu kullanımının bu kadar yaygın oluşu çeşitli şekillerde açıklanmaktadır: Suner (2001: 119), cep telefonunun bir gösteriş aracı olarak kullanılmasını yadsımamakla beraber, bu aracın asıl işlevinin Türkiye'den göç ederek başka ülkelerde yaşamak isteyen, ama bu dileklerini gerçekleştirme imkanı bulamayan kitlelerin küresel kültürle 'tüketim yoluyla' bütünleşmesinin ve 'burası' (Türkiye) ile bağlarını kopartmasının bir aracı olduğunu iddia etmektedir. Diğer bir deyişle "... cep telefonu, yer değiştirmeden yapılan bir göçün aracıdır" (2001: 128). Özcan ve Koçak (2003) da Konya'da 630 cep telefonu kullanıcısıyla görüşerek gerçekleştirdikleri görgül araştırmalarında, Türkiye'de cep telefonunun bir statü simgesi olma özelliğinin baskın olduğunu (244) ve rahatlama amacıyla da (sıkılınca birileriyle konuşarak, dedikodu yaparak, telefonu kurcalayarak rahatlama) kullanıldığını (250)

vurgulamaktadırlar. Araştırmacılar, bu kullanımların yanı sıra cep telefonu sahipliğinin işlevsellik/iş görme (cep telefonunun hayatı kolaylaştırması, cep telefonu ile iş görüşmeleri yapma, bir görüşme yapılacağında jeton/kart bulma derdine düşmeme, sırada beklememe vb.) ve güvenlik/sosyalleşme (her yerde kendini güvenli/erişilebilir hissetme, akraba ve arkadaşlarıyla rahatça görüşebilme vb.) ihtiyaçlarına da yanıt verdiği (250) bulgularına ulaşmışlardır. Ayrıca sözkonusu çalışma ile cep telefonu kullanım deneyimi ve gelir durumu gibi etmenlerin cep telefonu kullanım sıklığını artırdığı (251), cep telefonunu statü/rahatlama işlevleri için kullananların, işlevsellik/iş görme ve güvenlik/sosyalleşme odaklı kullanıcılara göre daha az görüşme yaptıkları belirlenmiştir.

III. CEP TELEFONLARI İLE İLGİLİ KAMU SİYASASI SORUNLARI

Cep telefonları kamu siyasetleri açısından çözüm bekleyen birçok sorun doğuran bir teknolojik üründür. Bu sorunlardan başlıcaları cep telefonu kullanımının ve baz istasyonlarının neden olduğundan kuşkulanan sağlık sorunları, trafikte cep telefonu kullanımının yol açtığı sorunlar, kaçak ve çalıntı cep telefonları gibi cep telefonu ile ilgili asayiş sorunları, cep telefonu kullanımının ortak kullanım alanı/kişisel alan ayrımını belirsizleştirmesi olarak sıralanabilir. Kamu yönetimi sisteminin, yasama, ticari faaliyetleri düzenleme, vergi gelirleri, trafik, sağlık, asayiş, gibi bir çok alt sistemini ilgilendiren ve önemli maddi kayıplara yol açan bu sorunlar aşağıda ayrıntılı olarak açıklanmış ve olası çözüm yolları tartışılmıştır.

III.1. Cep Telefonu ve Baz İstasyonlarının Neden Olduğu Sağlık Sorunları

İlk sorun, uzun süreli cep telefonu kullanımının insan vücudunda kanser vakalarına kadar varan çeşitli yapısal bozulmalara, uyku bozukluklarına, dikkat toplama eksikliklerine neden olduğu iddiasıdır. Cep telefonlarından yayılan radyasyonun kansere neden olup olmadığını araştıran bilimsel çalışmalar, şu ana kadar olumlu veya olumsuz yönde kesin bir sonuca varmamıştır (Glazer, 2001; TÜBİTAK-BİLTEN, 2001: 4). Genelde uzakiletişim (telekomünikasyon) ve özelde de cep telefonu şirketlerinin, bu konuda yapılan bilimsel çalışmaların sonuçlarını mümkün olduğunca denetim altında tutma ve sözkonusu araştırmaların cep telefonu kullanımı-sağlık sorunları ilişkisini doğrulayan kimi sonuçlarını da kamuoyundan gizleme çabası içinde oldukları iddia edilmektedir (Glazer, 2001: 215). ABD Yüksek Mahkemesi ise 2005 yılı Kasım ayında verdiği bir kararla, cep telefonlarının insan sağlığına olumsuz etkileri konusunda cep telefonu üreten şirketlerin dava edilebileceğine karar vermiştir.

Bu konudaki bilimsel ve yasal gelişmelerden bağımsız olarak, sözkonusu yapısal bozulmaların insan vücudunda 10-20 yıl gibi uzun bir zaman diliminde geliştiği ve Türkiye'de cep telefonunu yoğun bir biçimde kullanımının nispeten yeni bir olgu olduğu göz önüne alındığında, kesin bir sonuca varmak için zamana ihtiyaç olduğu görülmektedir. Bir yandan yurtdışındaki araştırmaların kesin sonuçlarını beklerken, bir yandan da bir an önce ülkemizde kapsamlı araştırmalar yapmak ve şimdiden bu konuda siyasalar geliştirmek gereklidir. Örneğin, tüketiciler açısından, bu konudaki bilimsel çalışmaların kamu siyasalarına dayanak oluşturacak kesin sonuçlar vermesi beklenirken, cep telefonlarını daha dikkatli ve kısıtlı kullanmak ve mümkün olduğunca çocuklara kullandırtmamak geçici bir seçenek olabilir.

Sağlıkla ilgili risklerin etki alanı, cep telefonunu etkin bir şekilde kullananlarla sınırlı değildir. Yaşadıkları ortamlar cep telefonu baz istasyonlarının yakınında olan bireylerin de risk altında olduğu yönünde kuşku vardır. Uzmanlar, cep telefonu hizmetinin fiziksel dağıtımını sağlayan baz istasyonlarının insan sağlığına zararının ihmal edilebilir düzeyde olduğunu iddia etmektedirler (Glazer, 2001: 216). TÜBİTAK- BİLTEN'in (2001: 4-5) taşınabilir iletişim sistemleri ve insan sağlığı ilişkisini incelediği bir araştırmasında da, baz istasyonlarından yayılan elektromanyetik dalgaların, kanser, başağrısı, uykusuzluk, dikkat bozukluğu gibi sağlık sorunlarına neden olduğuna ilişkin bilimsel veriler olmadığı ve bu konuda kesin bir karar vermek için daha kapsamlı araştırmaların verilerinin gerekli olduğu belirtilmiştir. Burgess (2002: 186) ise konuya daha değişik bir açıdan yaklaşarak, bilimsel olarak kanıtlanmış bir sağlık riski olmasa da, hükümetlerin baz istasyonlarından yayılan elektromanyetik dalgalar konusunda alacağı herhangi bir önlemin toplumun risk algılamasını etkileyeceğini ve baz istasyonlarının kamuoyunda gerçekte olduklarından daha riskli olarak algılanacağını savunmuştur.

Dünya Sağlık Örgütü'nün raporlarına göre ise, cep telefonlarının yaydığı elektromanyetik sinyallerin, kalp ritmini ayarlayan aletler gibi bireylerin yaşamlarını sürdürmelerine yardım eden kimi tıbbi cihazların işleyişini bozma ihtimali vardır⁸. Bu nedenle, örneğin hastahane gibi mekanlara cep telefonlarının sinyallerini engelleyici aletler konulması teklif edilmektedir (Glazer, 2001: 209). TÜBİTAK-BİLTEN raporuna (2001: 5) göre ise, cep telefonu cihazı sözkonusu tıbbi alete (örneğin bir kalp piline) çok yakın durumda (örneğin gömlek cebinde) taşınmadığı sürece olumsuz etkileşim ihtimali oldukça azdır.

III.2. Trafikte Cep Telefonu Kullanımı

İkinci kamu siyasası sorunu, giderek artan sayıda sürücünün trafikte araçlarını kullanırken cep telefonu ile görüşme yapmasıdır. Trafik kazalarının

zaten oldukça büyük bir sorun olduğu Türkiye gibi ülkelerde, cep telefonu konuşmalarının sürücülerin dikkatini dağıtan ilave bir etmen olması, bu sorunu ağırlaştırabilir. Glazer (2001: 203), ABD'de cep telefonu kullanıcılarının %85'inin sürücü koltuğundayken az ya da çok miktarda telefon görüşmesi yaptığını aktarmaktadır. Bu hareket tarzını savunmak adına, cep telefonunun insana zaman kazandırdığı, trafik sıkışıklıkları, havaalanlarında uçak bekleme gibi ölü zamanları değerlendirme imkanı tanıdığı, kısacası iş ve özel hayatlarında bireylerin verimliliğini artırdığı iddia edilebilir. Örneğin bir toplantıya geç kalacak bir çalışan, bunu yoldayken toplantıya katılacaklara bildirebilir. Ayrıca cep telefonunun ıssız yerlerde meydana gelen araç arızaları ve/veya trafik kazaları, afet sonrası kurtarma çalışmaları gibi acil durumlarda birçok insanı zor durumlardan kurtardığı basında zaman zaman rastlanan haberlerdendir.

Tüm bunlara karşın, sürücülerin cep telefonu ile konuşurken, kulaklık kullansalar dahi, sürdürdükleri konuşmaya harcadıkları zihinsel enerji yüzünden dikkatlerinin dağıldığı ve kaza yapmaya daha meyilli hale geldiklerini iddia edilmektedir. Bu kişiler hem cep telefonu ile konuşup, hem de araçlarını sürmeye çalıştıklarında arabayı kaydırma, aracın süratini yola göre ayarlayamama, trafikte meydana gelen gelişmelere zamanında ve çabuk tepki verememe gibi sorunlarla karşılaşmışlardır (White vd., 2004: 324). Maclure ve Mittleman (1997) cep telefonu kullanmanın yol açtığı dikkat dağılmasının, trafik kazası yapma riskini dört kat artırdığını iddia etmekte ve trafikte araç kullanırken cep telefonu ile konuşmanın, risk yönünden alkollü araç kullanmaktan çok da farklı olmadığını dile getirmektedirler. Hatta White ve diğerleri (2004: 324), konuşma bittikten bir süre sonra bile araç sürücüsünün zihinsel meşguliyetinin ve dikkatinin dağılmasının devam ettiğini iddia etmektedirler. Aynı çalışmada, konuşmanın konusu karmaşıklıktıkça sürücünün dikkatinin daha çok dağıldığından bahsedilmektedir.

Trafikte seyrederken cep telefonu kullanımının kısıtlanmasına karşı çıkanlar da telefon kullanımı sonucunda ortaya çıkan dikkat kaybının sürücünün hareket halindeyken emniyet kemerini takması, makyaj yapması, traş olması, teyp-kaset-CD-çaları ayarlaması, radyo istasyonu bulması, birşeyler yeme veya içmeyle meşgul olması veya çocuğu ile ilgilenmesi gibi sürücünün dikkatini dağıtan diğer araç içi meşguliyetlerden pek de farklı olmadığını iddia etmektedirler. White ve diğerlerinin (2004: 203) aktardığı ABD'de yapılan bir araştırmada, araç dışı etkenlerin trafik kazalarının %29'una sebep olduğu iletilmektedir. Araç içi dikkat dağıtıcı etkenlerin arasında ise teyp-kaset-CD-çaları ayarlamak ile diğer yolcular, özellikle çocuklarla ilgilenmek %11 ile ilk sırayı alırken, bunu araç kontrollerini ayarlamak (%2.8), birşeyler yemek veya içmek (%1.7) takip etmektedir. Cep telefonu kullanımı sonucunda meydana gelen trafik kazası oranı ise %1.5 ile alt sıralardadır. Araştırmacılar, yukarıda

sayılan araç içi meşguliyetlerden sadece cep telefonu kullanımına yönelik bir yasal düzenleme getirilmesinin ne kadar yerinde olduğunu sorgulamaktadırlar (Kanallakan, 2001: 17; White vd., 2004: 332).

Bu konuda kamu politikası üretmek için karar verilirken göz önüne alınması gereken bir başka gelişme de, sesli yol bulma/yön belirleme yardımı, sesli e-posta erişimi gibi kablosuz bir takım hizmetlerin yakın gelecekte motorlu taşıt sürücülerinin kullanımı için devreye girecek olmasıdır (Kanallakan, 2001: 18; White vd., 2004: 332). Bu hizmetlerin sürücülerin dikkatini cep telefonlarının da ötesinde dağıtacağı öngörülerek, eğer bir yasal düzenleme yapılacaksa bir süre beklenerek bu tür yeni hizmetlerin de yasal düzenleme kapsamına alınması tercih edilebilir.

Bu soruna yönelik kamu politikaları geliştiren ABD'deki birçok yerel yönetim birimi, hemşehrilerine araba kullanırken cep telefonu kullanmayı yasaklamışlardır. Birçok eyalet de benzer yasa tasarılarını gündeme getirmeye hazırlanmaktadır. Bu konu Türkiye'de de çözülmesi gereken bir sorundur. Emniyet Genel Müdürlüğü'nin hazırladığı trafik istatistiklerinde, kaç trafik kazasının sürücülerin trafikte araç kullanırken cep telefonu ile görüşme yapıp dikkatlerinin dağılmasından dolayı meydana geldiği bilgisi bulunmamaktadır. Ama gözlenebildiği kadarıyla bu durum, trafikte ciddi bir sorun oluşturabilecek bir konudur.

Sözkonusu sorunu çözmek için kullanılabilir seçenekler bu çalışmada geliştirilen bir çerçeve ile aşağıda Çizelge 3'te sıralanmıştır. Yönetim birimlerinin hiçbir yasal düzenlemede bulunmaması veya sürücülerin sağduyusuna ve kendi kendilerine denetim uygulayacağına güvenmesi, yönetim biriminin sorumluluğu telefon kullanıcısı sürücüde gördüğü yaklaşımlardır. Araç kullanırken cep telefonunun kısıtlı olarak kullanılmasına izin veren seçenekler de vardır. Sadece trafik sıkışıklıklarında veya kazalar gibi acil durumlarda kullanım hakkı bu durumlara örnek teşkil eder. Daha sıkı denetlemeye dayanan diğer seçenekler ise yasal düzenleme ve/veya teknik engelleme yollarıyla trafikte araç kullanırken cep telefonu ile konuşulmasını kesin olarak önlemeye çalışmaktır. Bu seçeneklerden hangisinin daha kullanışlı olduğunu anlamak, gelecekte çeşitli ülkelerdeki uygulamalar karşılaştırmalı olarak incelendiğinde mümkün olacaktır.

Çizelge 3: Trafikte Araç Kullanırken Cep Telefonu Kullanımı Sorunu ve Çözümleri

Seçenek	Kamusal Müdahale	Yararı	Zararı	Sorumluluk Kimde?
1. Hiçbirşey yapmamak/uyarmamak	Yok	-Yasa koyucu ve uygulayıcının yükü artmıyor	-Dikkat dağılması ve olası kazalar	Telefon kullanıcısı
2. Özdenetim	Yok	-Yasa koyucu ve uygulayıcının yükü artmıyor	-Dikkat dağılması ve olası kazalar	Telefon kullanıcısı
3. Sadece trafik sıkışıklıklarında kullanmak	Var	-Dikkat dağılması ve olası kazaların azaltılması	-Verimlilik artışının sınırlandırılması	Yasa koyucu ve uygulayıcı
4. Sadece acil durumlarda kullanmak	Var	-Dikkat dağılması ve olası kazaların azaltılması	-Verimlilik artışının sınırlandırılması	Yasa koyucu ve uygulayıcı
5. Tamamen yasaklama	Var	-Dikkat dağılması ve olası kazaların önlenmesi	-Acil durumlarda kullanamamak -Verimlilik artışının engellenmesi	Yasa koyucu ve uygulayıcı
6. Otoyollarda teknik engelleme	Var	-Dikkat dağılması ve olası kazaların önlenmesi	-Acil durumlarda kullanamamak -Verimlilik artışının engellenmesi	Yasa koyucu ve uygulayıcı

III.3. Cep Telefonu ile İlgili Asayiş Sorunları: Kaçak ve Çalıntı Cep Telefonları

Üçüncü sorun, cep telefonu ile ilgili asayiş sorunlarının başlıcaları olan kaçak ve çalıntı cep telefonlarıdır. Türkiye'de, özellikle büyük şehirlerde artan gasp ve kapkaç olayları içerisinde cep telefonu gaspı⁹, sık sık yazılı ve görsel basına konu olmaktadır. Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Dairesi Başkanlığı verilerine göre¹⁰ 2004 yılında ülkemizde toplam 5101 kapkaç vakası kayıtlara geçmiştir. Ne var ki, bu rakamın ne kadarının cep telefonu gaspına ait olduğu belli değildir.

2 Temmuz 2005'te TBMM'de kabul edilen ve 13 Temmuz 2005 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren 5392 sayılı, Telsiz Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun¹¹ ile bu soruna büyük ölçüde çözüm getirildiği düşünülmektedir. Sözkonusu yasa ile çalıntı veya bir şekilde sahibinin rızası dışında elinden çıkan cep telefonlarına bağlantı hizmetinin şikayet yolu ile kesilmesi ve çalıntı telefon ticareti yapanlara ve çalıntı olduğu

bildirilen telefonlara verilen hizmeti kesmeyen GSM operatörlerine para ve hapis cezası verilmesi gibi düzenlemeler, çalıntı telefon piyasasını büyük ölçüde ortadan kaldıracak adımlardır.

Bir önceki sorunla bağlantılı bir diğer konu da ülkemize giderek artan oranda kaçak cep telefonu makinesinin girmesidir¹². Yukarıda da bahsedildiği gibi, 5392 sayılı, Telsiz Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile bu soruna da çare bulunmaya çalışılmıştır. Yasal düzenleme ile, bugüne kadar ülkeye kaçak giren cep telefonlarının affedilmesi ama bununla beraber yasanın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren beş ay içinde (Aralık 2005 ortasına kadar) tüm telefonların belirli bir ücret ödenerek merkezi bir veri tabanında (yasada 'bilgi ve ihbar merkezi' olarak geçmektedir) kayıt altına alınması kararlaştırılmıştır. Kaçak cep telefonlarının organize suçlar ve terör olaylarında da sıkça kullanıldığı göz önüne alındığında, bu yasal düzenlemenin organize suç ve terörle mücadeleye de katkı sağlayacağı öngörülebilir. Yasa çerçevesinde 20 Aralık 2005 itibarıyla kaçak cep telefonlarının çoğunun kaydının yapıldığı bildirilmektedir. Bununla birlikte, bilgi ve ihbar merkezinin kimin tarafından kurulup işletileceği ayrıntılı olarak anlatılmadığından, bu konuda detaylı açıklamalar yapılması, uygulamada doğabilecek karışıklıkları erkenden önlemek açısından faydalı olacaktır.

III.4. Cep Telefonu Kullanımının Ortak /Kişisel Alan Ayrımını Belirsizleştirilmesi

Dördüncü sorun, cep telefonlarının ortak alanlarında kullanımının ortak alan/özel-kişisel alan ayrımını belirsizleştirmesidir. Kütüphane, hastahane, sinema, tiyatro vb. alanlarda telefonun yüksek sesle çalması veya konuşmanın yüksek sesle yapılması birçok insanı rahatsız etmekte; bu sorunun nasıl çözülebileceği konusunda farklı öneriler getirilmektedir (Glazer, 2001: 208). Wei ve Leung (1999: 23-25) Hong Kong'da 834 denek üzerinde yaptıkları çalışmalarında, ortak kullanım alanlarında cep telefonu kullanılmasının sebep olduğu rahatsızlığın çözülebilmesi için aşağıda Çizelge 4'de ayrıntılarıyla açıklanan şu seçeneklerin öne çıktığını belirtmektedirler:

İlk seçenek, -özellikle konuşmanın kısa tutulduğu durumlarda- hiçbir uyarıda bulunmamak veya sözsüz iletişim yöntemleri kullanarak konuşmanın bir an önce sonlandırılmasını beklemektir. Bu seçenek, sorumluluğu telefon kullanıcılarına vermekte ama rahatsızlığın giderileceğini garanti edememektedir.

İkinci seçenek, bireylerin zamanla konuşmanın verdiği rahatsızlığı farkettilerinde telefonu titreşime alarak, çalma sesini kısarak ve/veya daha kısık sesle konuşarak bir çeşit özdisiplin geliştirecekleri varsayımına

dayanmaktadır. İlk iki seçenek bireye dışarıdan bir yaptırım uygulanmaması yönündeki eğilimi yansıtmaktadır.

Üçüncü bir seçenek, ortak kullanım alanlarına uyarıcı yazılar asarak bireylerden cep telefonu kullanmamalarını, kullanmaları şartsa da sessizce ve kısaca kullanmalarını istemektir. Bu seçenekte telefonunu kullanma konusunda ısrarcı olan bireylere ceza kesmekten çok, sözkonusu ortak kullanım alanlarını terketmeleri istenebilir. Özellikle kütüphane ve tiyatro gibi kullanıcı dikkatinin dağılmasının önemli olduğu durumlarda bu seçenek kullanılabilir.

Çizelge 4: Ortak Kullanım Alanlarında Cep Telefonu Kullanımının Yarattığı Rahatsızlıkları Çözme Seçenekleri

Seçenek	Sorumluluk kimde?	Yaptırım	Kamusal Müdahale	Ne zaman kullanılabilir?	Kullanılabilecek yerler
1. Hiçbirşey Yapmamak/ Uyarmamak	Telefon kullanıcısı	Yok	Yok	Her zaman	Tüm ortak kullanım alanlarında
2. Özdenetim	Telefon kullanıcısı	Yok	Yok	Her zaman	Tüm ortak kullanım alanlarında
3. Yazılı-Sözlü Uyarı	Ortak alan idarecisi	Ortak kullanım alanını terk	Sınırlı	Gerektiğinde	Sessizliğin kural olduğu ortamlar (toplantı, kütüphane)
4. Yasak/ Ceza	Ortak alan idarecisi	Parasal ceza ve/veya ortak kullanım alanını terk	Var	Telefon kullanımı başkaları için tehlike yarattığında	Telefon kullanıcısı araba sürerken
5. Teknik Engelleme	Ortak alan idarecisi	Telefonu kullanamama	Var	Telefon kullanımı başkaları için tehlike yarattığında	Seyahatler, hastanelerde tıbbi cihazlar etkileniyorsa, telefon kullanıcısı araba sürerken

Kaynak: Wei ve Leung (1999) s. 23-25.

Dördüncü bir seçenek de sözkonusu ortak kullanım alanlarına cep telefonu hizmetini bloke edecek bir teknolojik düzeneğin yerleştirilmesidir. Böyle bir uygulama, ortak kullanım alanındaki bireylerin başkalarınca aranmasını veya bu bireylerin başkalarını arayabilmesini olanaksız kılar. Askeri bölgeler gibi stratejik açıdan hassas bölgelerde veya parlamentolarda bu tip düzenekler kullanılmaktadır.

Beşinci ve son seçenek, yasa veya yönetmelik çıkartmak gibi idari bir düzenleme yaparak belli mekanlarda cep telefonu kullanımını tümünden yasaklamak, bu yasaya uymayanlar için başta para cezası olmak üzere çeşitli yaptırımlar uygulamaktır. Bu son seçenek, ortak kullanım alanlarında sigara içilmesini önlemek için yapılan uygulamaya benzemektedir.

Hangi durumda hangi seçeneğin uygulanması gerektiği, yerel kültür, şartlar, ortak kullanım alanlarındaki kişilerin rahatsızlık seviyesi, kurum yöneticilerinin tercihleri gibi etmenlerce belirlenebilir. Örneğin bir otobüs/uçak yolculuğunda veya hastahane ortamında cep telefonu kullanımı seyahat veya tedavi için gerekli teknolojik düzeneklerin gerektiği gibi çalışmasına engel oluyorsa, dördüncü seçenek olan yasaklama-cezalandırma yaklaşımı kullanılabilir. Kütüphanede sesli konuşan bir bireyden konuşmasını kütüphane dışında yapması istenirken, bir işyeri toplantısında katılımcıların veya konserlerde dinleyicilerin telefonlarını titreşimli duruma getirmesi istenebilir.

III.5. Diğer Bazı Sorunlar

Bu başlık altında, doğrudan kamu siyasalarının ilgi alanına girmeyen ama yine de bu yazıda sözedilmesinde yarar görülen birkaç sorundan bahsedilecektir. Bu sorunlardan birincisi, cep telefonu yoluyla kurulan sürekli bir 'bağlantı halinde olma' durumunun kişiyi teknolojinin esiri hale getirmesi olasılığıdır. Örneğin Suner (2001: 128-129), cep telefonlarının kişilerin yakınlıklarını sürekli arayarak veya sürekli arama imkanı kazanarak denetlemesinin bir aracı haline geldiği tespitini yapmaktadır. Wei ve Leung (1999: 18) da Hong Kong'da insanların cep telefonlarıyla en çok aile bireylerini (%57), arkadaş ve akrabalarını (%46) ve sevgililerini (%40) aradıklarını belirterek, yukarıdaki tezi destekler nitelikte bilgiler vermektedir. Aynı şekilde cep telefonu kullanan çalışanlar, patronları tarafından mesai saatleri dışında ve tatillerde bile aranarak çalışmaya zorlanmaktan şikayetçi olmaktadır (Glazer, 2001: 205).

Bir diğer sorun ise, cep telefonlarının güvenlik birimlerince izinsiz olarak dinlenmesi, telefon kullanıcılarının yerlerinin telefonları kapalı olsa bile coğrafi yer belirleme sistemleri (geographical positioning systems, GPS) yoluyla kolayca belirlenmesi (Glazer, 2001: 218; Yılmaz, 2004: 221) gibi kişinin özel hayatına istenmeyen müdahalelerde bulunan uygulamalardır. Bu tür durumlar, bireylerin özel hayatlarının gizliliği ilkesini açıkça ihlal etmektedir. Bu uygulamaların yasayla özenle sınırlandırılmaları gerekmektedir. Teknolojinin özel hayatın mahremiyetini ihlal ettiği yönündeki şikayetlere yanıt olarak, trafik kazaları, doğal afetler, yolunu kaybetme gibi acil durumlarda kazazede ve afetzedelerin yerlerinin cep telefonları yardımı ve coğrafi yer belirleme sistemleri yoluyla bulunması ve bu kişilere yardım edilebilmesi ihtimali de

coğrafi yer belirleme sistemleri kullanımını savunanlarca dile getirilen görüşlerdendir.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Giderek teknolojik aletler işlevsel ve yapısal birleşmeye/bütünleşmeye (convergence) doğru gitmektedirler. Teknolojik bütünleşme, farklı teknolojik aletler yolu ile verilen veya alınan hizmetlerin tek bir alette toplanarak verilmeye/alınmaya başlanması durumuna verilen addır (Glazer, 2001: 213; Van Dijk, 1999: 31). Örneğin, cep telefonu ile artık sesli görüşme yapmanın yanısıra İnternet'e bağlanmak, radyo dinlemek, telefonun kamerası ile fotoğraf çekmek, ses kaydetmek, ses ve görüntü alışverişinde bulunmak, faks çekmek imkanları vardır (Wei ve Leung, 1999: 14-16). Aynı şekilde yakın gelecekte elektronik para uygulamasının yaygınlık kazanmasıyla cep telefonları aracılığı ile elektronik ortamda mal ve hizmet satın alınmasının da mümkün olabileceği öngörülmektedir (Glazer, 2001: 203, 213). Örneğin, Aralık 2005 itibarıyla bankalar, cep telefonu yolu ile vatandaşlık numarası ve talep ettikleri kredi miktarını gönderen müşterilerine 20 dakika içinde kabul veya ret yanıtı verebilmektedirler. Bu alandaki bir başka ilginç gelişme de "bluetooth" gibi teknolojiler yardımıyla cep telefonlar, dizüstü bilgisayarlar ve cep/el bilgisayarları, dijital kameralar gibi elektronik cihazların birbirleriyle kablosuz bir ortamda (şu andaki teknolojiyle cihazlar aynı odada bulunmasa da 100 metre uzaklığa kadar¹³) bağlantı kurup veri transferi yapabilir duruma gelmesidir (Glazer, 2001: 213).

Cep telefonunun Türkiye'de yukarıda ayrıntılı olarak anlatılan ölçüde yaygınlaşması, İnternet'e ve İnternet yoluyla sunulan devlet hizmetlerine erişimde bu teknolojinin daha etkin bir biçimde kullanılmasının mümkün olabileceğini düşündürmektedir. Taşınabilir (mobil) araçlarla kamu bilgi ve hizmetlerine ulaşılması ve yönetime katılım imkanlarının artırılarak sunulması anlamına gelen mobil-devlet (m-devlet) tam da bu düşüncenin ürünüdür. Avrupa Birliği'nin E-Devlet 2005 raporuna göre, birçok Avrupa Birliği üyesi devlet, cep telefonlarını e-devlet hizmetleri vermekte kullanmakta veya kullanma planı yapmaktadır. Buradaki temel amaç, e-devlet hizmetlerini olabildiğince fazla sayıda erişim olanağı yolu ile (sabit/taşınabilir bilgisayarlar, sayısal televizyonlar, cep telefonları, kamu erişim terminalleri, vb.) sunmaktır (European Union eGovernment Observatory, 2005: 538). Örneğin Finlandiya'da *Vatandaş Sertifikası*, Avusturya'da *AI Signatur* adı altında faaliyet gösteren sistemler, vatandaşların cep telefonları yoluyla güvenli bir ortamda e-devlet uygulamalarını kullanmalarını ve elektronik imza atabilmelerini sağlamaktadır (European Union eGovernment Observatory, 2005: 9, 22, 147). Hollanda'da mobil bir afet uyarı ve yönetimi sistemi kurulması ve devletin afetzedelere cep

telefonu yoluyla ulaşması karara bağlanmıştır (European Union eGovernment Observatory, 2005: 388). Almanya'da coğrafi yer belirleme sistemlerinden yararlanılarak otoyol geçiş ücretinin otomatik olarak cep telefonları ile ödenebilmesi mümkündür (European Union eGovernment Observatory, 2005: 198). İngiltere, Malta, Litvanya ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi de en kısa zamanda e-devlet hizmetlerini vatandaşlarına cep telefonu yoluyla sunmayı öngörmektedirler (European Union eGovernment Observatory, 2005: 63, 333, 370, 538).

Türkiye'de de taşınabilir telefon/cep telefonu teknolojisinin gerek merkezi gerekse yerel yönetimlerde kullanıldığı birçok uygulama mevcuttur: Ulusal ölçekte, 2005 yılının Haziran ayında polis teşkilatının kullanıma açtığı *MOBESE* (Mobil Elektronik Sistem Entegrasyonu) Projesi¹⁴ ve bir süredir etkin olarak kullanılan Trafik Bilgi Sistemi iyi örneklerdir. Bu projeler çerçevesinde coğrafi yer belirleme sistemleri yoluyla sayısal bir harita üzerinde polis birimlerinin yerinin her an belirlenebilmesi, toplam 3500 taşınabilir cihaz yardımıyla polis ekiplerinin birbirleri ve merkezi bir veritabanı yardımıyla polis merkezleri ile kişi ve araçlar hakkında bilgi ve belge alışverişi yapabilmesi, 150 seyyar karakol birimi kurulması gibi hizmetler verilmeye başlanmıştır.

Merkezi yönetim ölçeğinde gerçekleştirilen diğer bir önemli proje de, yine Haziran 2005'te kamuoyuna tanıtılan Milli Eğitim Bakanlığı'nın *Mobil Bilgi Projesi*'dir¹⁵. Bu proje kapsamında bakanlık çalışanlarının, velilerin öğrenci olan çocuklarının ders programlarını ve notlarını, sınav tarihlerini ve sonuçlarını, okula devam ve devamsızlık durumlarını cep telefonu yolu ile öğrenmeleri mümkün hale gelmiştir. Aynı proje çerçevesinde Milli Eğitim Bakanlığı çalışanları da, özlük bilgileri ile tayin ve terfi konularındaki son gelişmeler gibi bilgilere cep telefonu ile erişebilecek duruma geleceklerdir.

Yerel yönetim ölçeğinde de bilgi ve hizmet sunumunda cep telefonlarından yararlanılmaktadır: Şişli Belediyesi'nin gerçekleştirdiği vergi sorgulama ve tahsilatı hizmeti¹⁶ bu duruma iyi bir örnek oluşturmaktadır. Bu hizmet, Şişli Belediyesi sınırları içinde yaşayan vergi mükelleflerinin cep telefonlarını kullanarak emlak ve çevre vergilerinin miktarlarını öğrenebilmelerini ve bu vergileri yine cep telefonları ile ödeyebilmelerini sağlamaktadır. Benzer vergi bilgilendirme ve ödeme uygulamaları İstanbul'daki Kadıköy ve Üsküdar Belediyeleri'nce de verilmektedir. Yine İstanbul Bahçeşehir Belediyesi, mobil telefon yolu ile yerel demokrasi uygulamalarına yönelik olarak mobil oylama projesi geliştirmektedir (Çilingir ve Kuşçu, 2004: 6). Yerel yönetimlerce cep telefonları yardımıyla verilen hizmetlere bir diğer örnek de Tekirdağ ilinin Çorlu ilçesinde kullanıma sunulan, cep telefonu abonelerinin yaşadıkları şehir ile ilgili hava ve yol durumu, okul tatilleri, yeni belediye hizmetleri, doğal afetlerle ilgili duyurular, elektrik, su, doğalgaz

kesintileri gibi bilgileri kısa mesaj olarak alabilmelerine olanak sağlayan bir uygulamadır¹⁷. Yukarıda anlatılan Kadıköy, Bahçeşehir, Üsküdar gibi belediyeler, vergi borcu miktarı ve vergi ödeme günlerini kısa mesajlarla yerel vergi mükelleflerine hatırlatmakta ve hatta hemşehrilerinin doğumgünü gibi özel günlerini kutlamak için kısa mesaj göndermektedirler.

Cep telefonu yoluyla merkezi ve yerel yönetimlerce sunulan hizmetler de göstermektedir ki, e-devlet bilgi ve hizmetlerine erişimde Türkiye'de hanehalklarının %72.6'sının kullandığı cep telefonu teknolojisi, ciddi bir erişim seçeneği olabilir. İnternet ve e-devlet hizmetlerine erişimde diğer teknolojik seçenekler aşağıda Çizelge 5'de sıralanmıştır. Bu seçenekler arasında İnternet evleri (Yıldız, 2002) ve cep telefonları yoluyla erişim seçenekleri, kolaylık, ucuzluk, yaygınlık gibi ölçütlerle değerlendirildiğinde masaüstü veya taşınabilir bilgisayar teknolojilerine göre daha üstün görülmektedirler.

Bilişim uçurumunu kapatmak için cep telefonlarının kullanılması konusunda, gelişmekte olan ülkelerde dikkat çekici örnekler vardır. Örneğin Hindistan'da cep telefonu bir kişi tarafından değil bir grup tarafından kullanılmakta; cep telefonunun asıl sahibi, telefonunu kısa kullanımlar için başkalarına kiraya vermektedir. Şu anda telefon görüşmeleri ve kısa mesaj hizmeti kullanımı için yapılan böyle bir düzenleme, ileride İnternet'e erişimde de pekala işleyebilecek bir modeldir. Bu tip bir model, aşağıda Çizelge 5'te "özel sektörün erişim sağladığı grup kullanımı" olarak sınıflandırılmıştır.

Çizelge 5: İnternet'e Erişim Seçeneklerinin Sınıflandırması

ERİŞİM SAĞLAYICI	ÖLÇEK	
	Bireysel	Grup
Devlet	Örnek: Kamu çalışanının kendi ofisindeki kullanımı	Örnek: Devlet okul ve kütüphanelerindeki bilgisayar terminalleri
Özel Sektör	Örnek: Kişisel bilgisayar ve/veya cep telefonu yoluyla erişim	Örnek: İnternet kafeler ve bir cep telefonunun bir grup tarafından ortak kullanımı yoluyla erişim
Sivil Toplum Kuruluşları	Örnek: Sivil Toplum kuruluşu çalışanlarının bireysel kullanımı	Örnek: Dernek, vakıf ve diğer sivil toplum kuruluşlarındaki toplu kullanıma yönelik bilgisayar terminalleri

Kaynak: Yıldız, Mete (2002). 232-254'ten alınarak geliştirilmiştir.

Sonuç olarak denilebilir ki, Türkiye'de kullanılan cep telefonlarının içinde İnternet'e bağlanabilen modeller ve cep telefonu yoluyla sunulan hizmetler artarsa ve cep telefonu hizmetinin bedeli de rekabete bağlı olarak azalırsa bilişim uçurumunun kapatılması ve e-devlet hizmetlerine erişimin

artırılması için cep telefonundan yararlanılması fikri daha geniş bir uygulama alanı bulabilir.

NOTLAR

¹ Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı – Bilgi Toplumu Dairesi Başkanlığı Web sayfası, <http://www.bilgitoplumu.gov.tr/2005EP/2005EylemPlani.pdf> (3 Ağustos, 2005).

² Ergun (2004: 303-304), İngilizce'deki 'policy' kavramınının, Türkçe'de 'güdülen/ yürütülen siyaset/politika' anlamlarına geldiğini ve bu anlamın verilmesi için daha arı bir dil tercih edenlerce 'siyasa' veya 'yönelti' kelimelerinin de kullanıldığını anlatmaktadır.

³ Kablosuz iletişim ve taşınabilir telefonların tarihçesi için Uluslararası Kablosuz Uzakiletişim Sanayisi Birliği'nin web sayfasındaki bilgilerden yararlanılmıştır. Bkz. http://www.ctia.org/wireless_resources/history_of_wireless/index.cfm (3 Ağustos 2005).

⁴ 'Hücresele' telefon adı, cep telefonu baz istasyonlarının hizmet verdiği coğrafi alanın parçalara/ hücelere bölünmesi nedeni ile kullanılmaktadır. Böylece sınırlı sayıdaki frekansın aynı bölgenin değişik kısımlarında kullanılabilmesi ve dolayısıyla çok sayıda insanın aynı anda cep telefonu ile görüşme yapabilmesi mümkün olmuştur. Bakınız: <http://electronics.howstuffworks.com/cell-phone2.htm>.

⁵ GSM (Global System for Mobile Communications), aslen Avrupa için tasarlanmış olup, günümüzde dünya pazarının dörtte üçünde kabul gören ikinci kuşak sayısal teknolojiye verilen isimdir (GSM Association, 2005).

⁶ Bu rakama kontürlü/ kartlı telefon hatları dahildir.

⁷ Bu şirketler sadece Türkiye'ye hizmet vermekle kalmamakta, aynı zamanda diğer ülkelere de hizmet sunmaktadırlar. Örneğin Turkcell'in Fintur aracılığıyla ve TeliSonera ile ortaklık yaparak sahip olduğu Azerbaycan, Kazakistan, Gürcistan ve Moldova'daki iştirakleri, 30 Eylül 2005 itibarıyla 5 milyon aboneye hizmet verir duruma gelmiştir.

⁸ Ayrıntılı bilgi için bakınız: <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs193/en/> (5 Ağustos 2005).

⁹ Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM) kaç gasp vakasının cep telefonu çalma amacıyla yapıldığı verisini yeni toplamaya başlamıştır. EGM yetkilileriyle yapılan 10 Ağustos 2005 tarihli telefon görüşmesinde, 12 Nisan-1 Ağustos 2005 tarihleri arasında 15.000 cep telefonunun çalındığı bilgisine şifahen ulaşılmıştır.

¹⁰ Bakınız: <http://www.egm.gov.tr/asayis/istatistikkapkac.asp> (1 Ağustos 2005).

¹¹ Kanunu tam metni için bakınız: <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5392.html> (23 Temmuz 2005).

¹² Emniyet Genel Müdürlüğü kaçak cep telefonu verilerini henüz toplamamaktadır.

¹³ Bakınız: <http://en.wikipedia.org/wiki/Bluetooth> (5 Ağustos, 2005).

¹⁴ Ayrıntılı bilgi için bakınız: MOBESE Web Sayfası, <http://www.mobese.com/> (9 Ağustos 2005).

¹⁵ Ayrıntılı bilgi için bakınız: Büke, Murat (2005), "Avea ile MEB 'Mobil Bilgi' Dönemini Başlattı", <http://turk.internet.com/haber/yazigoster.php3?yaziid=12992> (9 Ağustos, 2005).

¹⁶ Ayrıntılı bilgi için bakınız: <http://www.turkcell.com.tr/index/0,1028,4400,00.html> (9 Ağustos, 2005). Vergi borcu öğrenmek için 3401 (34 İstanbul, 01 Şişli için) yazıp arkasından 'BORC' yazarak vergi numarasını ekleyip 3060'a göndermek gerekmektedir. Borcu ödemek için de aynı şekilde '3401 ODE ****(Vergi Numarası)' iletisini 3061'e göndermek yeterli olmaktadır.

¹⁷ Ayrıntılı bilgi için bakınız:

<http://turk.internet.com/haber/yazigoster.php3?yaziid=9988> (9 Ağustos 2005).

KAYNAKÇA

- Bardach, E. (2000) **A Practical Guide for Policy Analysis: The Eightfold Path to More Effective Problem Solving**, New York: Chatham House Publishers.
- Bonser, C. F.; McGregor, E. B., Jr. ve C. V. Oster, Jr. (2000) **American Public Policy Problems**, (2nd.Ed.), New Jersey: Prentice Hall.
- Burgess, A. (2002) "Comparing National Responses to Perceived Health Risks from Mobile Phone Masts", **Health, Risk & Society**, 4(2), 175-188.
- Büke, M. (2005) **Avea ile MEB 'Mobil Bilgi' Dönemini Başlattı**, 9 Ağustos, <http://turk.internet.com/haber/yazigoster.php3?yaziid=12992>.
- Chang, A.-M. ve P. K. Kannan (2002) **Preparing for Wireless and Mobile Technologies in Government**, Arlington, Virginia: IBM Endowment for the Business of Government Raporu.
- Çilingir, D. ve İ. Kuşçu (2004) **Transition to Mobile Government in Turkey**, 12 Ağustos, <http://www.mobilegovlab.org>.
- Devlet İstatistik Enstitüsü (2005) **Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanımı Araştırması**, 1 Aralık, <http://www.die.gov.tr/TURKISH/SONIST/HHBilisim/hhbilisim.html>.
- Ergun, T. (2004) **Kamu Yönetimi: Kuram, Siyasa, Uygulama**, Ankara: TODAİE Yayınları.
- European Union eGovernment Observatory (2005) **eGovernment in the Member States of the European Union**, 8 Ağustos, <http://europa.eu.int/idabc/egovo>.
- Glazer, S. (2001) "Cell Phone Safety", **CQ Researcher**, 11 (10), 201-224.
- GSM Association (2005) **GSM Association Statistics**, 29 Temmuz http://www.gsmworld.com/news/statistics/pdf/gsma_stats_q1_05.pdf.
- International Telecommunications Union (2005) **Cellular Phone Statistics 2001-2003**, 8 Ağustos, <http://www.itu.int/ITU-D/ict/statistics/>.

- Kanallakan, J. (2001) "Cellular Phones: Policymakers Consider the Effects of Highway Usage", **Spectrum**, Winter 2001, 17-18.
- Kaya Bensghir, T. ve R. Altınok (2005) "Türk Kamu Yönetiminde E-Dönüşümün Yerel Boyutu" H. Özgür ve M. Kösecik (Der), **Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar- Reform: Güncel Yazılar-1**, Ankara: Nobel, 675- 715.
- Maclure, M. ve M. A. Mittleman (1997) "Editorial", **New England Journal of Medicine**, 336(7), 501-502.
- Öktem, M. K. (2004) "Bilgi Teknolojileri ve Kamu Yönetimi", M. K. Öktem ve U. Ömürgönülşen (Der), **Kamu Yönetimi: Gelişimi ve Sorunları**, Ankara: İmaj Yayınevi, 139-179.
- Özcan, Y. Z. ve A. Koçak (2003) "Research Note: A Need or a Status Symbol", **European Journal of Communication**, 18(2), 241-254.
- Suner, F. A. (2001) "Bir Bağlantı Koparma Aracı Olarak Türkiye'de Cep Telefonu: Kriz, Göç ve Aidiyet", **Toplum ve Bilim**, 90, 114-130.
- The Economist Intelligence Unit (2005) **Turkey Country Profile**, 29 Temmuz, <http://www.eiu.com>.
- Tübitak-Bülten (2001) **Elektromanyetik Dalgalar ve İnsan Sağlığı: Sıkça Sorulan Sorular ve Yanıtları**, 5 Ağustos, <http://www.biltek.tubitak.gov.tr/gsm.pdf>.
- Van Dijk, J. (1999) **The Network Society**, London: Sage.
- Wei, R. ve L. Leung (1999) "Blurring Public and Private Behaviors in Public Space: Policy Challenges in the Use and Improper Use of the Cell Phone", **Telematics and Informatics**, 16, 11-26.
- White, M. P.; Eiser, J. R. ve P. R. Harris (2004) "Risk Perceptions of Mobile Phone Use while Driving", **Risk Analysis**, 24(2), 323-334.
- Yıldız, M. (2003) "Elektronik (E)-Devlet Kuram ve Uygulamasına Genel Bir Bakış ve Değerlendirme", **Çağdaş Kamu Yönetimi-1**, H. Özgür ve M. Acar (Der), Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 305-342.
- Yıldız, M. (2002) "Bir Kamu Politikası Aracı Olarak İnternet Kafeler", **Amme İdaresi Dergisi**, 35(2), 232-254.
- Yılmaz, Z. (2004) "Ahmet R. Altınok ile E-Devlet üzerine Söyleşi: 'Don't be in line, Be Online'", **Liberal Düşünce**, Kış 2004, 213-224.